

Ettepanekud arengustrateegia "Eesti 2035" kavandile

Tartu Regiooni Energiaagentuur

Koostas: Marek Muiste v. 20200727, marek.muiste@trea.ee

Perioodi aastani 2035 märgivad ulatuslikud muutused Eesti majanduse ressursikasutuses ja keskkonnamõjus. Meie senine majandusmudel on põhinenud odaval tööjõul ja odaval looduskeskkonnal ning tulevikus pole kummalgi mõtteviisil Eestis enam kohta. Peame ümber suunama oma majanduse meie inimesi ja keskkonda väärtustavasse suunda. Selleks tuleb luua jäätme- ja heitmevaba majandus, tagada avalike teenuste kättesaadavus kõikjal, luua kogukondlik energiatööstus, luua ohutu liiklusruum kergliiklejaile ning arendada välja kerg- ja vaegliiklejasõbralikud asumid.

Avalik sektor peab nimetatud põhimõtteid järgides muutuma süsinikneutraalseks aastaks 2030 ning kujundama selleks ümber oma teenuste paigutuse, kättesaadavuse, ressursikasutuse ja toetused teistesse sektoritesse. Tõsta tuleb ressursside kasutamise tasusid ja suurendada tarbimise maksustamist, mis kokkuvõttes peavad jõudma ressursikasutuse ja tarbimise negatiivsete mõjude kompenseerimiseks vajalikule tasemele. Keskkonnamõjude kuhjamilisel tulevastele põlvedele – prügi- ja tuhamägedel – pole meie majanduses enam kohta. Ausa konkurentsi loomiseks tuleb lõpetada turgu moonutavad riiklikud ja Euroopa Liidu vahendeid kasutavad toetused süsinikumahukasse majandusse: fossiilkütuseid kasutavasse ergeetikasse, kunstväetisi ja kunstlike taimekaitsevahendeid kasutavasse intensiivsesse põllumajandusse, autoteede ehitusse, jäätmete ladustamisse, lineaarseid tooteahelaid rakendavasse tootearendusse. Toetuste jagamisel tuleb eelistada taastuvate energiaallikate kasutamist, mahepõllumajandust, kergliiklust, materjalide uuskasutust ja

ringmajandust. *Indikaatorid: avaliku sektori kliimamõju CO2 emissiooni ekvivalentühikutes (sihttase 2030.a. 0 kgCO₂ekv), avaliku sektori toetuste ja investeringute kliimamõju CO2 emissiooni ekvivalentühikutes (sihttase 2030.a. 0 kgCO₂ekv); jäätmete pikaegne ladestamine (sihttase 0 kg).*

Valdkondade ja kogukondade juhtimine ning ruumiline planeerimine peab põhinema keskkonna, kogukonna, majanduse ja elukvaliteedi näitajate integreeritud analüüsil, mille puhul tuleb esimeseks prioriteediks seada inimeste elukvaliteet (eluea pikkus ja tervena elatud aastate hulk) ja teiseks prioriteediks seada keskkonnaseisundi (elurikkuse, puhta vee, madala kliimamõju) säilimine. Töötatakse välja metoodika integreeritud kavade koostamiseks ning vastavate adekvaatsete andmete kogumiseks, mõõtmiseks, säilitamiseks ja jagamiseks. Avalikus halduses peab valdavaks muutuma koosloomeliste protsesside osa, mis peab leidma endale koostööpartnerid kõigi oluliste sidusrühmade hulgas ning suutma läbipaistvalt tasakaalustada era- ja ärihuvid avalike huvidega. *Indikaatorid: integreeritud valdkondlike kavade hulk (sihttase üks riiklik kava koos valdkondlike rakenduskavadega); kohalike omavalitsuste integreeritud kliima-, energia- ja liikuvuskavade hulk (sihttase üks iga omavalitsuse kohta); kohalike omavalitsuste kliimamõju baasinventuur (sihttase üks iga omavalitsuse kohta, uuendatakse iga 4 aasta järel); inimeste elukvaliteet - keskmine eluiga (sihttase kasvav trend); inimeste elukvaliteet - tervena elatud aastate hulk (sihttase kasvav trend); keskkonnamõju (sihttase kahanev trend); kliimamõju CO2 emissiooni ekvivalentühikutes (sihttase 0 kgCO₂ekv); koosloomeliste protsesside osa avaliku sektori arendustegevuses (sihttase 100%).*

Energiapöörde läbiviimiseks tuleb muuta senist suurtootjatele keskendunud tootmismudelit ja luua hajutatud tootmisvõimsustega kodanike energiatööstus. Oluline roll tuleb selles protsessis anda kohalikele energiakogukondadele ja energiaühistutele, mis tagavad rahvaalgatuslike energiaprojektide ühisrahastuse. Senised riiklikud toetused põlevkivitööstusse tuleb lõpetada ja vahendid suunata Ida-Virumaa tööstussektori ümbersuunamisele, mis aitab vähendada põlevkivitööstuse vältimatule sulgemisele järgnevat sotsiaalset tagasilööki: mäetööstuse tööliste ümberõppesse, spetsialistide ümbersuunamise teistesse sektoritesse, rohemajanduse ettevõtlustoetustesse, taristu (eriti eluhoonete) renoveerimisse/uuendamisse jne. Energiavaesuse vältimiseks tuleb Ida-Virumaa kõige ohustatumates piirkondades kehtestada kodanikupalk. Energiatarbimise ökonoomsuse huvides tuleb organisatsioonides rakendada energijuhtimissüsteeme, mis hindavad energikandjate tarbimist, nende kliimamõju ja aitavad tarbimist vähendada organisatsiooni või selle töötajate tegevust kahjustamata. *Indikaatorid: taastuvate energiaallikate osa energiatootmises (sihttase 2030.a. 50%, sihttase 2050.a. 100%); taastuvate energiaallikate osa energiatarbimises (sihttase 2030.a. 50%, sihttase 2050.a. 100%); energiaühistute osakaal energiaturul (sihttase 50%); renoveeritud*

elamufondi osakaal (sihttase 50%); renoveeritud elamufondi osakaal endises põlevkivitööstuspiirkonnas (sihttase 100%).

Füüsiline liikumine tuleb väärtustada ruumilise planeerimise prioriteedina ja vähendada autoliikluse olulisust Eestlaste liikumismustrites. Jalakäijate ja jalgrattakasutajate ohutus peab olema liiklusjuhtimise peamine alus ja liiklusseadus peab eelkõige kaitsma kergliiklejate kui kõige ohustatuma liiklejagrupi turvalisust meie teedel ja tänavatel nii linnas kui maal. Kõikides linnades tuleb välja ehitada linnaosasid ja elurajoone ühendav kiire kergliiklusteede võrgustik - ohutu liiklemise koridor jalgratturitele, tõukeratturitele, rulatajatele jne. Senise teenuste eelisligipääsu rajamise asemel autokasutajaile tuleb eelis anda kergliiklejaile: vähendada autode parkimiskohtade hulka teenuste ja elupiirkonnas, kaotada motoriseeritud transpordikoridorid haridusasutuste ja avalike teenuste vahetus läheduses, viia autoliiklus välja elurajoonide südametest. Kergliiklejate turvalisus tuleb tagada kõikjal Eestis. Kõikidele asulavälistele maanteedele tuleb rajada vähemalt 1,5m laiune ohutu liikumise koridor kergliiklejaile ning ristumised maanteega välje ehitada reguleeritud ristmiku või mitmetasandilise ristmikuna. Turvaline liikumine peab olema tagatud aastaringsest. Kõikidel kergliiklusteedel tuleb tagada ööpäevane hooldus, mis likvideerib liikumistakistused (jääh, lumi, puulehed jne) 120 minuti jooksul. Turvaline liikumine peab olema tagatud ka vaegliiklejaile, kes peavad saama täieliku ja teiste ühiskonnagruppidega võrdse ligipääsu teenustele linnas, maal, kusiganes. Eesti peab olema vaegliiklejasõbralik riik. *Indikaatorid: erasõidukite hulk 1000 elaniku kohta (sihttase vähem kui 300); autoga sooritatud igapäevaste liikumiste osakaal (sihttase vähem kui 30% kõigist liikumistest); kergliikluse igapäevaste liikumiste osakaal (sihttase enam kui 50% kõigist liikumistest); surmaga lõppenud liiklusõnnetuste hulk (sihttase 0); rahvatervise näitaja ülekaal (sihttase langev trend); rahvatervise näitaja südameveresoonekonnahaiguste esinemine (sihttase langev trend).*

